

राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रतिवेदन

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

संविधान

१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

संविधान सभाले वि.स. २०७२ मा नेपालमा संघिय संविधान जारी गरेपछि स्थानीय निकायहरु समेत स्वायत्त र अधिकार सम्पन्न भएका छन् । स्थानीय निकायहरुले तोकिएका क्षेत्रमा करको नीति निर्माण, कर आधार र करको निर्धारणमा संविधानिक रुपमा अधिकार सम्पन्न भएका छन् । सेवा प्रवाह र श्रोतको परिचालनमा समेत स्थानीयहरुको अपनत्प हुने भएकोले खर्चको आवश्यकता र संभाव्यताको करको निर्धारण गर्न सकिने देखिन्छ । खर्चमा स्थानीयहरुको प्रत्यक्ष रुपमा स्वयं संलग्न हुने भएकोले श्रोतको परिचालन स्वतस्फूर्त हुन्छ । नगरपालिका र गाउँपालिकाको आन्तरिक श्रोतको अनुपात अभिवृद्धि गर्ने र आन्तरिक श्रोतलाई भरपर्दो श्रोतमा विकसित गर्न, करका व्यवस्थामा सामाज्यस्यता बनाउने, न्यायिक र अनुमानित बनाउने तथा सरकारवालाहरुको सहभागिता अभिवृद्धि गर्न राजस्व सुधार कार्ययोजनाले मार्गनिर्देशन गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

१.३ योजनाका उद्देश्यहरु

राजस्व सम्बन्धी योजनाका खासगरी देहाय बमोजिम उद्देश्यहरु रहेका छन् ।

१. गाउँपालिकाको करका आधारको पहिचान गरी आन्तरिक आयको वृद्धि ।
२. गाउँपालिकाको करको दरलाई वस्तुगत र न्यायिक बनाउने ।
३. गाउँपालिकाको राजस्व र खर्चको दिर्घकालिन नीतिको आधार बनाउने ।
४. गाउँपालिकामा करको स्वच्छक सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रकृया

राजस्व योजना तर्जुमाका सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको विधि अपनाईएको छ ।

१. नेपालको संविधान २०७२, नेपाल सरकारको अन्तरवित्तिय व्यवस्थापन ऐन, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त व्यवस्थापन ऐन, सामान्य प्रशासन तथा संघिय मामिला मन्त्रालयबाट जारी भएका निर्देशन, निर्देशिका, कार्यविधि, सर्कुलरहरुको पुनरावलोकन गरिएको छ ।
२. स्थानीय निकाय वा विकेन्द्रक सरकारका विभिन्न अन्तराष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय पूर्व अध्ययन गरिएको छ ।
३. गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीसंग अन्तरक्रिया तथा अन्तरवार्ता गरिएको छ ।
४. स्थानीय निकायमा स्वयं उपस्थित स्थलगत अवलोकन गरिएको छ ।
५. सरोकारवालासंग अन्तरक्रिया र छलफल आयोजना गरिएको छ ।

१.५ योजनाका सीमाहरु

यस अध्ययनका खासगरी देहाय बमोजिमका सीमाहरु रहेका छन् ।

१. गाउँपालिकामा रहेका मुख्य तथ्याङ्कको आधारमा यो विश्लेषण गरिएको छ ।
२. तथ्याङ्कको विश्लेषण आधुनिक र तथ्याङ्किय विधिको आधारमा गरिएको छैन ।
३. विश्वनिय तथ्याङ्कको अभावको केहि न्यून अनुमान गरिएको हुन सक्दछ ।

परिच्छेद दुई

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

रुकुम पूर्व लुम्बिनी प्रदेशको हिमाली जिल्लामा अवस्थित रहेको छ । यस जिल्ला अन्तरगत ३ गाउँपालिकाहरू मध्ये सिस्ने गाउँपालिका सदरमुकाममा अवस्थित गाउँपालिका हो । गाउँपालिकाको नाम गाउँपालिकामा अवस्थित सिस्ने हिमालबाट नामाकरण हो । गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ३२७ वर्गकिलोमिटर रहेको छ । जनसंख्या केन्द्रिय तथ्याङ्क विभागको २०२१ को अनुमानमा १८७५१ रहेको छ । त्यसमध्ये ५१.४ महिला र ४८.६ प्रतिशत पुरुष रहेका छन् । कामकाजी जनशक्ति ५७ प्रतिशत रहेको छ । ८० प्रतिशत घरपरिवारले कुनै एउटा सुविधा पाएको देखिएको छ भने २० प्रतिशत परिवारले कुनै सुविधा नपाएको देखिन्छ । नेपालकै कान्छो जिल्ला रुकुम पूर्वमा अवस्थित सिस्ने गाउँपालिका सुन्दर रमणिय स्थान हिमाली र उच्च पहाडी भू भागमा अवस्थित रहेको छ ।

सिस्ने गाउँपालिका पूर्व रुकुम जिल्लाको सदरमुकाम समेत रहेको सिस्ने गाउँपालिका साविकमा रहेका सिस्ने, रुकुमकोटा स्यालापाखा, पोखरा र प्याङ गाउँ विकास समितिलाई समेटिएर बनाईएको हो ।

यस गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या २१४७३ रहेको अनुमान रहेको छ । जसमध्ये कुल १०८४४ महिला र १०६२९ महिला रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकामा ८ (आठ) वडामा विभाजन गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल ३२७.११ वर्गकिमी रहेको छ । यस मध्ये खेतीयोग्य जमिन ४३.२८ वर्गकिमी, आवास क्षेत्र १.३६ वर्ग किमि नदिनाला तालतलैया २४.१९ वनजंगल १९२.४ वर्गकिमी, हिउंले ढाकेको ६६.२४ वर्गकिमी रहेको छ । रुकुम ५२ पोखरी र ५३ टाकुराको रूपमा यसले ख्याती कमाएको जिल्लाको रूपमा लिईन्छ । प्रसिद्ध सिस्ने हिमाल यसै गाउँपालिकामा अवस्थित रहेको छ । यस गाउँपालिकाको वडा नं ५ मा कमल ताल रहेको छ ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन को अनूसूचि १ को व्यवस्था अनुसार रुकुम पूर्व हिमाली जिल्लाको रूपमा वर्गिकरण गरिएको छ । जिल्लाको सदरमुकाम घोषणा, मध्य पहाडी लोकमार्गको रुकुम पूर्व तथा सिस्ने गाउँपालिकामा विस्तार भएसगै आर्थिक गतिविधि तिब्र रूपले विस्तार हुने देखिन्छ । शहरीकरणसंगै आर्थिक गतिविधि बढ्न जाने हुंदा राजस्वको श्रोत समेत विस्तार हुने देखिन्छ । सिस्ने गाउँपालिका तत्कालै नगरपालिकाको रूपमा स्तरोन्नती हुन सक्ने देखिन्छ साथै गाउँपालिकाको समेत स्तरोन्नतीको तयारीमा रहेको छ ।

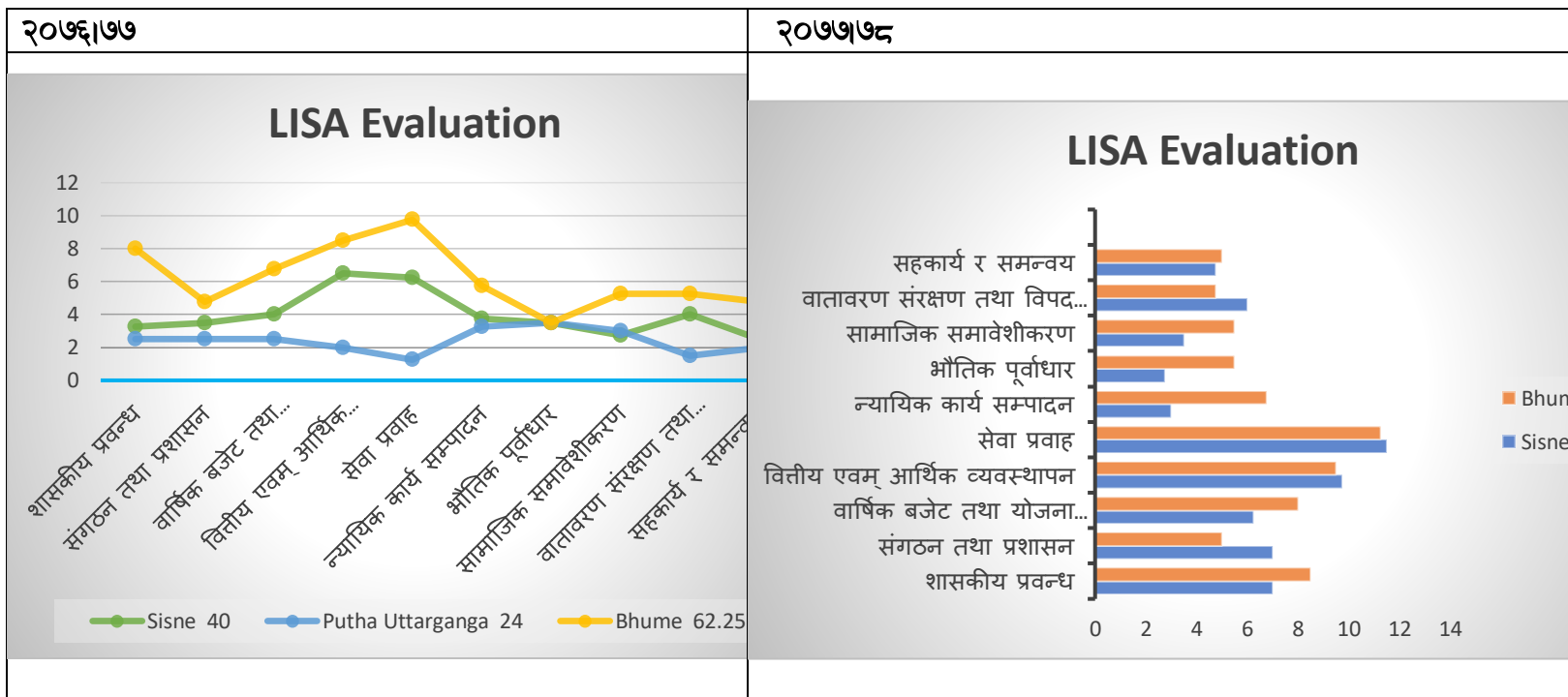
उद्योग व्यवसाय र कलकारखाना

सिस्ने गाउँपालिकामा २०७१-७८ मा साना तथा मझौला उद्योगहरूको संख्या २११ रहेको छ । यसको संख्या योजना अवधिको अन्त्यमा कुल ५०० पुऱ्याउने लक्ष्य रहेको छ । हाल रोजगारीमा उद्योगको योगदान १० प्रतिशत रहेको छ । यो प्रतिशत योजना अवधिको अन्तिममा २५ प्रतिशत बनाउने र हालको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा २ प्रतिशतबाट बढाई ४.५ प्रतिशत बनाउने लक्ष्य रहेको छ ।

सिस्ने गाउँपालिकामा [हाल २०७१-७८](#) मा जम्मा १९ वटा सहकारी संस्थाहरू रहेका छन् । वि.स. [२०८२/८३](#) मा कुल सहकारीको संख्या ६३ बनाउने लक्ष्य गाउँपालिकाले लिएको छ । यसमध्ये कृषि सहकारी ६ वटा रहेका छन् भने यो संख्यालाई [२०८२/८३](#) सम्म १६ वटामा पुऱ्याउने लक्ष्य गाउँपालिकाले लिएको छ । यसबाट कृषि क्षेत्रमा उल्लेखनिय प्रगती हुने छ । प्रत्येक वडामा औषतमा २ वटा कृषि सहकारी रहने छन् ।

नेपाल सरकार संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले स्वं मूल्याङ्कन भएको सर्भेमा सिस्ने गाउँपालिकाले २०७६/७७ मा ४० अंक मात्र पाएको थियो भने २०७७/७८ मा २२ अंक सुधार भई ६२ अंक प्राप्त गरेको छ ।

स्थानीय तह संस्थाको स्वमूल्याङ्कन

२.२ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था

गाउँपालिकामा स्थानीय निकाय संचालन गर्न विभिन्न अध्ययनहरूले गरेको विश्लेषणको आधारमा मानव संसाधन सामान्यतः आवश्यक मात्रामा देखिन्छ । राजस्व सम्बन्धी शाखा प्रशाखा वा सो सम्बन्धी विशेष संगठनात्मक संरचनामा कुनै संरचना छैन । राजस्व संकलन, विश्लेषण र कार्यान्वयनका लागि प्रभावकारी संयन्त्र निर्माण भएको छैन । एक जना अस्थायी अधिकृत तहको कर्मचारीको व्यवस्था गरिएको छ । सिस्ने गाउँपालिकामा जिल्लाको सदरमुकाम समेत भएको, पूर्वाधार निर्माण, स्थानीय अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा विकासको संभावना समेत भएको गाउँपालिका भएकोले हाल गाउँपालिकामा भएको मानव जनशक्ति अपुग भएको देखिन्छ । यसका राजस्व सम्बन्धी कृयाकलापमा विशेषज्ञता भएको व्यक्तिको सहभागितामा एक राजस्व शाखाको स्थापना गर्दा उपयुक्त देखिन्छ ।

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

परिच्छेद : तीन

स्थानीय तहको राजस्वको अधिकार र आय संभावयता

३.१ स्थानीय तहको संविधानिक र कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ को दफा ५९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो अधिकारभित्रको आर्थिक अधिकार सम्बन्धी विषयमा कानून बनाउने, वार्षिक बजेट बनाउने, निर्णय गर्ने, नीति तथा योजना तयार गर्ने र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था रहेको छ । साथै संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आ-आफ्नो तहको बजेट बनाउने र प्रदेश र स्थानीय तहले बजेट पेश गर्ने समय संघीय कानून बमोजिम हुने व्यवस्था गरेको छ । साथै सोहि दफामा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले प्राकृतिक स्रोतको प्रयोग वा विकासबाट प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरणको व्यवस्था गर्नु पर्ने व्यवस्था छ । त्यस्तो लाभको निश्चित अंश रोयल्टी, सेवा वा वस्तुको रूपमा परियोजना प्रभावित क्षेत्र र स्थानीय समुदायलाई कानून बमोजिम वितरण गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

संविधानको दफा ६० मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो आर्थिक अधिकारक्षेत्र भित्रको विषयमा कर लगाउन र ती स्रोतहरूबाट राजस्व उठाउन सक्ने तर साभा सूचीभित्रको विषयमा र कुनै पनि तहको सूचीमा नपरेका विषयमा कर लगाउने र राजस्व उठाउने व्यवस्था नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम हुने व्यवस्था रहेको छ । संघले संकलन गरेको राजस्व संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई न्यायोचित वितरण गर्ने र प्रदेश र स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने वित्तीय हस्तान्तरणको परिमाण राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिस बमोजिम हुनेछ । संघले प्रदेश र स्थानीय तहलाई खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा वित्तीय समानीकरण अनुदान वितरण गर्ने व्यवस्था समेत रहेको छ ।

संविधानको दफा २२८ ले कानून बमोजिम बाहेक स्थानीय तहमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाइने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्नेछ । संविधानले स्थानीय तह अन्तर्गतका प्रत्येक गाउँपालिका र नगरपालिकामा एक स्थानीय सञ्चित कोष रहने सो कोषमा गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई प्राप्त हुने सबै प्रकारको राजस्व, नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान तथा गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लिएको ऋण रकम र अन्य स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम जम्मा हुनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । सोको खर्च सम्बन्धी व्यवस्था स्थानीय कानून बमोजिम हुने उल्लेख गरिएको छ । साथै दफा २३० मा गाउँ कार्यपालिका र नगर कार्यपालिकाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको राजस्व र व्ययको अनुमान स्थानीय कानून बमोजिम गाउँ सभा वा नगर सभामा पेश गरी पारित गराउनु पर्ने र राजस्व र व्ययको अनुमान पेश गर्दा घाटा बजेट भएमा संघीय कानून र प्रदेश कानून बमोजिम घाटा पूर्ति गर्ने स्रोत समेतको प्रस्ताव गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेकोछ ।

स्थानीय तहको एकलौटी अधिकार क्षेत्र	सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, सेवाशुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर, भूमिकर (मालपोत), दण्डजरिवाना, मनोरञ्जन कर ।
संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साभा अधिकार क्षेत्र	सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, पर्यटन शुल्क
प्रदेशको आधिकार क्षेत्र	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, पर्यटन, कृषि आयमा कर, सेवाशुल्क दस्तुर, दण्ड जरिवाना
संघीय सरकार	भन्सार, अन्तशुल्क, मूल्य अभिवृद्धि कर, संस्थागत आयकर, व्यक्तिगत आयकर, पारिश्रमिक कर तथा राहादानी शुल्क, भिसा शुल्क, पर्यटन दस्तुर, सेवा शुल्क र दण्ड जरिवाना जस्ता गैर करहरू

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ ले स्थानीय निकायलाई एकलौटी अधिकार एकल अधिकार दिएको छ । संविधानको अनुसूची ९ ले संघिय, प्रदेश र स्थानीय तहको साभा अधिकारको रूपमा राखिएको छ । अनुसूची ६ मा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, पर्यटन, कृषि आयमा कर, सेवाशुल्क दस्तुर, दण्ड जरिवाना प्रदेश सरकारको अधिकारक्षेत्रको रूपमा राखेको छ । स्थानीय तहलाई सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, सेवाशुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर, भूमिकर (मालपोत), दण्डजरिवाना, मनोरञ्जन करलाई स्थानीय तहको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र राखेको छ । संघीय सरकारलाई भन्सार, अन्तशुल्क, मूल्य अभिवृद्धि कर, संस्थागत आयकर, व्यक्तिगत आयकर, पारिश्रमिक कर तथा राहादानी शुल्क, भिसा शुल्क, पर्यटन दस्तुर, सेवा शुल्क र दण्ड जरिवाना जस्ता गैर करहरू लगाउने अधिकार दिइएकोछ । कुनैपनि तहको सरकारले कर लगाउन सक्ने भनेर उल्लेख नभएका विषयमा कर लगाउने व्यवस्था नेपाल सरकारले निर्धारण गरे अनुसार हुने व्यवस्था समेत संविधानमा गरिएकोछ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार मा दोहोरा पर्न गएका घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर र विज्ञापन करबाट प्राप्त आयलाई बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था मिलाएको छ । घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क प्रदेश कानून बमोजिम हाललाई नेपाल सरकारले तोकेको निकाय मार्फत उठाई सम्बन्धित स्थानीय तहलाई ६० प्रतिशत र प्रदेश सरकारलाई ४० प्रतिशतका दरले बाँडफाँट गर्ने, सवारी साधन कर प्रदेश सरकारले उठाई ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारले र ४० प्रतिशत स्थानीय तहले बाँडफाँड गर्ने अधिकार दिएको छ । मनोरञ्जन कर प्रदेश कानून बमोजिम स्थानीय तहले उठाई ६० प्रतिशत स्थानीय तह र ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारले पाउने गरी र विज्ञापन कर स्थानीय कानून बमोजिम स्थानीय तहले उठाई ६० प्रतिशत

रकम स्थानीय तहले ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारलाई दिने व्यवस्था रहेको छ । मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादन तर्फको अन्तशुल्क वापत प्राप्त रकमको ७० प्रतिशत नेपाल सरकारले, १५ प्रतिशत प्रदेश र १५ प्रतिशत स्थानीय तहले पाउने व्यवस्था गरेको छ भने पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज र पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको ५० प्रतिशत नेपाल सरकारले, २५ प्रतिशत रकम सम्बन्धित प्रदेशले र २५ प्रतिशत रकम स्थानीय तहलाई बाँडफाँड गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय र परिचालनको अवस्था

३.३ आन्तरिक राजस्वको संकलनका प्रमुख स्रोतहरू

सिस्ने गाउँपालिकाका आन्तरिक आयको प्रमुख स्रोतहरू खासगरी देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

संविधानिक व्यवस्था	गाउँपालिका
भूमि कर (मालपोत)	भूमि कर (मालपोत)
सम्पत्ति कर	सम्पत्ति कर
सवारी कर (टांगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	सवारी कर (टांगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)
घर जग्गा बहाल कर	घर जग्गा बहाल कर
व्यवसाय कर	व्यवसाय कर
जडिबुटि, कवाडी र जिवजन्तु कर	जडिबुटि, कवाडी र जिवजन्तु कर
विज्ञापन कर	विज्ञापन कर
मनोरंजन कर	मनोरंजन कर

श्रोत: नेपालको संविधान २०७२ तथा आर्थिक ऐन २०७८ सिस्ने गाउँपालिका

गाउँपालिकाले स्थानीय निकायको निर्वाचन भै सकेपछि प्रत्येक वर्ष आर्थिक ऐन मार्फत संविधानले दिएको दायरा अन्तरगत कर तथा शुल्क लगाउने गरेको छ । संविधानमा उल्लेख भए बमोजिम भूमिकर, सम्पत्ति कर, सवारी साधन कर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर , जडिबुटि, कवाडी र जिवजन्तु कर विज्ञापन कर, मनोरंजन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा गरेको छ ।

कर कार्यान्वयनको अवस्था

करको कानूनी व्यवस्था	कार्यान्वयनका अवस्था
भूमि कर (मालपोत)	कार्यान्वयनमा रहेको

सम्पत्ति कर	कार्यान्वयनमा रहेको
सवारी कर (टांगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	कार्यान्वयनमा नरहेको
घर जग्गा बहाल कर	कार्यान्वयनमा रहेको
व्यवसाय कर	कार्यान्वयनमा रहेको
जडिबुटि, कवाडी र जिवजन्तु कर	कार्यान्वयनमा रहेको
विज्ञापन कर	कार्यान्वयनमा नरहेको
मनोरंजन कर	कार्यान्वयनमा नरहेको

गाउँपालिकाले भूमि कर, सम्पत्ति कर, घर बहाल कर जडिबुटिमा कर संकलन गरेको छ । तर आर्थिक ऐनमा व्यवस्था भएपनि सवारी कर (टांगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा) कर, विज्ञापन कर र मनोरंजन कर संकलन गरेको देखिदैन । सवारी करको संभावना नै देखिदैन साथै विज्ञापन कर र मनोरंजन कर हालको अवस्थामा निकै न्यून देखिन्छ । यी करको कार्यान्वयनका कर संकलन भन्दा कर संकलनका लागि लागत बढि लाग्ने सक्ने देखिन्छ ।

३.३.१ स्थानीय कर संकलन

नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय निकायहरूलाई दिएको आधिकार बमोजिम सिस्ने गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन माफत कार्यान्वयन गरेको करहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

(क) सम्पत्ति कर

सम्पत्ति कर स्थानीय निकायको सबैभन्दा महत्वपूर्ण श्रोत हो । खासगरी घर जग्गामा लिईने करको कारण साधन र श्रोत चलाईमान नहुने र भएकोले सम्पत्तिमा लगाईएको करको कारण अन्य क्षेत्रमा असर गर्दैन । सम्पत्ति करले स्थानीय निकायको राजस्वको न्यूनतम पनि २० प्रतिशत हिस्सा हुने गरेको छ ।

तर जग्गाको प्रयोगको सम्बन्धमा गाउँपालिकाले लिएको करको असर गर्ने देखिन्छ । करको दर तय गर्दा सामान्यत उत्पादनमूलक क्षेत्र जस्तै कृषि क्षेत्रमा उत्पादन बढ्ने गरी तय गर्न सकिन्छ । कृषि कार्य प्रयोग भएको जमिन र बांभो जमिनमा समान वा बढि कर लगाउंदा कृषि कार्यका जमिन प्रयोग हुन सक्ने कृषि कार्यमा समेत प्रोत्साहन हुन सक्दछ ।

सिस्ने गाउँपालिकाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरेर सम्पत्तिमा कर लिने गरेको छ । व्यक्तिगत सम्पत्तिमा खासगरी सम्पत्ति कर र भूमि कर लिने गरेको छ । गाउँपालिकामा सम्पत्तिको लागि भरपर्दो तथ्याङ्क भेटिएको छैन । सिस्ने गाउँपालिका सबैभन्दा पछिल्लो जिल्ला भएको कारण जिल्लाको सदरमुकाम र गाउँपालिकाको कार्यालय समेत भएकोले संभावन निकै भएको स्थान हो । सिस्ने गाउँपालिकाले हाल घर जग्गामा घरको तलाको हिसाबमा कर लिने गरेको छ । पहिल्लो अनुमान अनुसार गाउँपालिकामा झण्डै ३५० पक्की घरहरू रहेका छन् । गाउँपालिकाको जनसंख्या २१ हजार भन्दा बढि रहेको छ । घर धुरीको संख्या झण्डै ३६०० रहेको अनुमान रहेको छ ।

सामान्यत घर तथा जग्गाको मूल्याङ्कन गरी सम्पत्तिको मूल्याङ्कन गर्नु उपयुक्त हुन्छ । हाल सामान्यत **RCC Frame structure** को घर बनाउँदा न्यूनतम रु ४००० वर्ग फुट लाग्ने गरेको छ । गाउँपालिकाको अनुमान अनुसार झण्डै ३५० वटा **RCC Frame structure** भएका घर रहेका छन् । पक्की घर न्यूनतम पनि ३ हजार वर्गफिटको हुने र जग्गाको समेत मूल्याङ्कन सम्पत्तिको श्रोतमा उल्लेखनिय योगदान पुग्न सक्ने देखिन्छ । सम्पत्तिमा कर लिंदा काठमांडौ महानगरपालिका लगायत अधिकांश पालिका वा संविधान कार्यान्वयन हुनुभन्दा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन लगायत अन्तराष्ट्रिय रुपमा अबलम्बन गरेको प्रणाली उदारहणको रुपमा लिईएको छ ।

भवनको मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था

विवरण	मूल्याङ्कनको दर वर्ग फिट रु मा	हिसकट्टी दर	अधिकतम आयु
माटोको जोडाई पाको इट्टा, काठको घर, प्रिफ्याव भवन	१५००	३ प्रतिशत	२५ वर्ष
पाको इट्टा ढुङ्गा माटोको जोडाई	१८००	२ प्रतिशत	३५ वर्ष
भिन्न बाहिर पाको इट्टा सिमेन्ट जोडाई	२३००	१.५ प्रतिशत	५० वर्ष
स्टील स्टकचर्स	२४००	२ प्रतिशत	३५ वर्ष
आरसिसि फ्रेम स्टकर्स	२६००	१ प्रतिशत	७५ वर्ष

श्रोत : आर्थिक ऐन २०७८, काठमाण्डौ महानगरपालिका

सिस्ने गाउँपालिकामा भण्डै ३५०० घरहरु माटो तथा ढुङ्गाको जोडाई वा सिमेन्टको जोडाईवाट बनेका छन् । साथै ३५० घरहरु आरसिसि फ्रेम स्टकचर्सवाट निर्माण भएको देखिन्छ । कच्ची घरको क्षेत्रफल औषतमा १५०० वर्गफुट र पक्की घरको क्षेत्रफल औषतमा ३००० वर्गफुट हुने अनुमान गरिएको छ । घरको लागत समेत सामान्यत काठमांडौ लगायतका क्षेत्रमा भन्दा न्यून अनुमान गरिएको हुन्छ । ग्रामिण इलाकामा बालुवा तथा इट्टा कम मूल्यमा पाईने भएपनि सिमेन्ट तथा डण्डीको मूल्य बढि हुन्छ भन्ने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं

सम्पत्ति करको गणना प्रकृया

Types of Houses	Calculation	Value in Rs
Raw House	1000 Sq*1500 Per sq ft	1500000
	Less: Depreciation 50 %	750000
	Net Amount	750000
	Add: Value of Land (50000*10)	500000
	Total Value	1250000
	Tax	1250
	Total number of House Made	3500
	Estimated amount	4375000
RCC Frame structure	Value of a House 2600 Per sq ft * @3000 sq ft	7800000
	Less: Depreciation 10 %	780000

	Net Amount	7020000
	Add: Value of Land (50000*10)	500000
	Total Value of House (Value of House + Value of Land)	7520000
	RCC Frame structure (number of houses)	350
	Total value of cemented house	2632000000
	Estimated Property tax (0.01%)	2632000

सम्पत्ति करको संभावना उच्च रहेको छ । हाल ३५०० सामान्य घर भएको अनुमानमा औषतमा ५० प्रतिशत ह्रासकट्टी हुंदा र घरले चर्चेको जग्गा समेत हिसाब गर्दा जग्गाको मूल्य रु ५० हजार अनुमान गर्दा एक घर परिवारबाट न्यूनतम पनि रु १ हजार सम्पत्ति कर संकलन गर्न सकिन्छ । काठमाडौं महानगरले अपनाएको पट्टीलाई अनुशरण गर्दा घर तथा जग्गाको मूल्यमा गणना गरिएको छ । पिलर सिस्टममा निर्माण भएका घरहरूको औषतमा ३ हजार वर्ग फुट हुने र पिलर सिस्टममा नभएकोमा बढिमा ७५ प्रतिशतसम्म ह्रासकट्टी गरिएको छ । माटोको जोडाईको घरको औषतमा ५० प्रतिशत ह्रास कट्टीलाई आधार लिईएको छ ।

भूमिकर

गाउँपालिकामा जम्मा भूभाग ३२७.११ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । यस मध्ये खेतीयोग्य जमिन १३.३४ प्रतिशत वा ४३.२८ वर्गकिमि खेतीयोग्य जमिन, ०.४२ प्रतिशत वा १.३६ वर्गकिमि आवास क्षेत्र, ७.४० प्रतिशत वा २४.१९ वर्गकिमि नदि, ताल, तलैया, ५८.७० प्रतिशत अर्थात १९२.०४ वर्गकिमि र २०.२५ प्रतिशत वा ६६.२४ प्रतिशत जमिन हिउंले ढाकेको रहेको छ ।

गाउँपालिकाले भूमिकर प्रयोजनका लागि खासगरी ४ किसिमको जग्गाको रूपमा वर्गिकरण गरेको छ । अब्बल जमिनको ५०० वर्गमिटरको रु १५, दोयामको रु १२, सीमको रु १० र चाहारको रु ८ लाग्ने व्यवस्था गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ ले गरेको छ । तर हालको अवस्थामा यो प्रभावकारी रूपले कार्यान्वयन भएको देखिदैन । भूमिकरको सम्बन्धमा काठमाडौं महानगरपालिकाले देहाय बमोजिम व्यवस्था गरेको छ ।

भूमिकरको दर

विवरण	क वर्ग	ख वर्ग	ग वर्ग	घ वर्ग	ङ वर्ग	च वर्ग
दर रु प्रतिआना	७०	६०	५०	४०	४०	३०

श्रोत : आर्थिक ऐन २०७८, काठमाण्डौ महानगरपालिका

सिस्ने गाउँपालिकाको जम्मा ३२७ वर्ग किलोमिटर जमिन भएको देखिन्छ । त्यसमध्ये १.३६ वर्गकिमी आवासिय क्षेत्र भएको देखिएको छ । उक्त क्षेत्रको प्रति आना रु ५० हजार मूल्याङ्कन र ०.००१ प्रतिशत समेत कर लिंदा जम्मा भण्डै ४३ लाख जम्मा हुनसक्दछ । साथै काठमांडौ महानगरपालिकाले तय गरेको दर नलिएपनि प्रति आना रु १० कृषिजन्य भूमिका लिंदा १ करोड ३६ लाख कर संकलन हुन सक्दछ ।

तालिका नं

अनुमानित संकालन हुन सक्ने भूमिकर

	Anna/Sq KM	Sq KM	Total land in anna	Rate in Rs/ anna	Value	Tax	
Agriculture	31450	43.28	1361156	5	5680775	5680775	Per anna Rs 5
Residential	31450	1.36	42772	5000	213860000	1069300	0.5 % in Value
					Total	6750075	

गाउँपालिकाको क्षेत्रफल भित्रको जमिनको आधारमा लिईएको ।

तालिका नं

काठमांडौ महानगरपालिकाको सम्पत्ति करको दर

घर र जग्गाको मूल्य	जम्मा मूल्य	दर प्रतिशत	कर रु	जम्मा कर रु
पहिलो रु १ करोड	रु १ करोड	०.०१	१०००	१०००
दोश्रो रु १ करोड	रु २ करोड	०.०१५	१५००	२५००
तेश्रो रु १ करोड	रु ३ करोड	०.०२०	२०००	४५००
चौथो रु १ करोड	रु ४ करोड	०.०४०	४०००	८५००
पाचौ रु १ करोड	रु ५ करोड	०.०६०	६०००	१४५००
छैटो रु १ करोड	रु ६ करोड	०.१०	१००००	२४५००
त्यसपछि रु २ करोड	रु ८ करोड	०.३०	६००००	८४५००

त्यसपछि रु २ करोड	रु १० करोड	०.४५	९००००	१७४५००
रु १० करोड भन्दा माथि		०.६०		

श्रोत : आर्थिक ऐन २०७८, काठमाण्डौ महानगरपालिका

व्यवसायिक कर

नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय निकायहरूले आफ्नो क्षेत्रमा संचालित व्यवसायमा कर लिन पाउने व्यवस्था गरेको छ । उक्त व्यवसायमा लिने करमा करको आधार, दर समेत स्वयं स्थानीय निकायले निर्धारण गर्न पाउँछन् । स्थानीय निकायमा संचालन भएका व्यवसायमा केन्द्रिय सरकारले लिने आयकर, मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तशुल्क र मालवस्तुहरूको आयात गर्दा भंसार समेत लाग्न गरेको छ । आयकर मुनाफामा लिईने कर हो । मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्क व्यवसायले गरेको कारोवारको आधारमा लिईन्छ । नेपालमा अधिकांश स्थानीय निकायहरूले पूँजिको आधारमा करको दर निर्धारण गर्ने गरेका छन् । विश्वमा व्यवसायको अवधारणामा आएको परिवर्तनको कारण समेत पूँजी कम लाग्ने तर कारोवार र मुनाफा उच्च हुन सक्ने अनेकन व्यवसायको प्रादुभान भएको छ ।

१. उच्च पूँजि लाग्ने पूर्वाधार, उत्पादनमूलक जस्ता क्षेत्रमा विकासिल मूलुकहरू खासगरी नेपालले बढि प्राथमिकता दिनु पर्ने देखिन्छ । प्राथमिकता दिनुपर्ने क्षेत्रमा नै बढि करभार हुंदा सामाजिक र आर्थिक न्याय प्राप्त हुन नसक्ने भएकोले व्यवसायको कारोवारको आधारमा कर लगाउनु पर्ने आधुनिकतम धारणा विश्व बैंकको प्रतिवेदनले देखाएको छ ।

२. स्थानीय निकायमा व्यवसाय गरेको कारण त्यस व्यवसायको प्रत्यक्ष लाभ हानी समेत स्थानीयहरूले व्यहोर्नु पर्ने हुन्छ । सामाजिक र स्वास्थ्यमा हानीगर्ने वस्तुहरू जस्तै सूति तथा मदिरामा उच्च दरको कर निर्धारण गर्ने र सामाजिक रुपमा फाईदा दिने उद्योग, कलकारखानामा बढि प्रोत्साहन दिई करको निर्धारण गर्नुपर्दछ । स्थानीय स्तरका कच्चा पदार्थलाई प्रोत्साहन गर्ने वा स्थानीय कृषि क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्योगहरूलाई न्यून करको दर तय गर्नुपर्दछ ।

३. प्राकृतिक साधन र श्रोतको आधारमा संचालित उद्योगहरूमा उच्च करको दर निर्धारण गर्ने र अन्य व्यवसायलाई न्यून करको दर निर्धारण गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

४. वातावरण प्रदुशण गर्ने उद्योग तथा व्यवसायमा उच्च करको दर निर्धारण गर्ने र अन्य उद्योगलाई न्यून करको दर निर्धारण गर्नु पर्दछ ।

५. उच्च कारोवार र मुनाफा हुन सक्ने व्यवसायलाई उच्च करको दर र न्यून मुनाफा भएको उद्योगलाई न्यून करको दर निर्धारण हुनु पर्दछ ।

६. स्थानीयमा उद्योग तथा व्यवसायलाई स्थापना गर्न प्रोत्साहनका लागि स्थापनाको केहिसमयसम्म अति आवश्यक र संभावना भएका क्षेत्रहरूलाई करमा छुट दिएर प्रोत्साहन गर्न सकिन्छ ।

गाउँपालिकाको अवस्था

आर्थिक कृयाकलाप बढ्दै जाँदा करको दायरा समेत बढ्ने हुनाले पूर्वाधारको निर्माण तथा आर्थिक कृयाकलाप प्रोत्साहन हुने कृयाकलाप गर्नु उपयुक्त हुन्छ । रुकुम पूर्वमा ३ वटा गाउँपालिका रहेका छन् । यी मध्ये सबैभन्दा बढि व्यवसाय सिस्ने गाउँपालिकामा दर्ता भएका छन् । यस गाउँपालिकामा भण्डै जिल्लाको ४५ प्रतिशत व्यवसाय दर्ता छन् । नगरपालिका उन्मुख र सदरमुकाम समेत भएकोले हाल प्रत्येक वर्ष न्यूनतम पनि १० प्रतिशतले व्यवसाय दर्ता भएको अनुमान गरिएको छ । हाल गाउँपालिकाले दर्ता तथा नविकरणका लागि कर लाग्ने व्यवस्था गरेको छ । सिस्ने गाउँपालिकामा संचालन भएका २११ उद्योगहरू पूर्व रुकुम घरेलु तथा साना उद्योगमा दर्ता भएको देखिन्छ । गाउँपालिकामा १४० व्यवसाय दर्ता भएका छन् । ती पनि अधिकांश कृषि अनुदान प्रयोजनका लागि दर्ता भएको देखिन्छ । गैर कृषि क्षेत्रका ठूला व्यवसायहरू साना तथा घरेलु कार्यालयमा दर्ता भएका छन् । तर गाउँपालिकामा दर्ता गरिएको छैन । जसको कारण गाउँपालिकाले राजस्व कम पाएको छ । उद्योग वाणिज्य संघमा स्वच्छिक रुपमा दर्ता भएका उद्योगहरू ७०० भन्दा बढि रहेका र अझै धेरै व्यवसाय अझै सदस्य नभएको अनुमान गरेका छन् । यी सबै व्यवसायहरूलाई करमा दर्ता गर्न सकिएमा राजस्वको मुख्य श्रोतको रुपमा विकसित गर्न सकिन्छ ।

गाउँपालिकामा व्यवसाय करको दायरा र दरको अवस्था

सिस्ने गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७८।७९मा पारित गरेको आर्थिक ऐन बमोजिम देहाय बमोजिका कर लगाएको छ ।

क्र.स.	विवरण	करका दर
१	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी, संस्थागत विद्यालय, आधिकारिक पेट्रोल पम्प, सामुदायिक अस्पताल, क्रसर उद्योग जस्ता व्यवसायमा	दर्ता शुल्क रु १५ हजार

२	लजिड फुडिड होटेल, छापाखाना, ठूल ग्रिल उद्योग, काठ उद्योग, थोक व्यापारी, थोक मदिरा पसल, इलेक्ट्रोनिक र इलेक्ट्रीक पसल, साधारण पेट्रोल पम्प, थोक भांडा तथा मासु पसल र रु ५ लाख भन्दा बढि पूजि भएका औषधी एग्रीभेट, आयूरवेद	दर्ता शुल्क रु १०, ०००
३	खुद्रा पसल, खुद्रा मदिरा पसल, खुद्रा भाडा पसल, लघु जलविद्युत आयोजना, वित्तीय संस्था, सुनचाँदी पसल, पुल हाउस, मोटर्स, कागज र पानी उद्योग साना ग्रिल उद्योग, काठ उद्योग, इलेक्ट्रोनिक र इलेक्ट्रीक पसल, साधारण पेट्रोल पम्प, खुद्रा भांडा र रु ५ लाख भन्दा कम पूजि भएका औषधी एग्रीभेट, आयूरवेद, ग्यास सिलिण्डर सब डिलर (रु५५००)	रु ५०००
४	चिया नास्ता होटेल, स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग, मनिट्रान्सफर, इलेक्ट्रीक व्यवसाय, पेन्टर्स, मासुपसल, डेरी तथा कृषि फर्म दर्ता अन्य स्थानमा नतोकिएका	रु २००० हजार देखि ३००० सम्म
५	ढुङ्गा, गिटी, बालुवा,	प्रति टयाक्टर रु ९०० र प्रति ट्रिपररु २७००

श्रोत : आर्थिक ऐन २०७८, सिस्ने गाउँपालिका

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा व्यवसाय दर्ता र नविकरणका लागि फरक फरक दर तय गरिएको छ । व्यवसाय दर्ताको तिरेको कर रकमको ४० प्रतिशत मात्र नविकरण बुझाएपुग्ने व्यवस्था गरेको छ । दर्ताको समयमा बढि शुल्क लिँदा व्यवसायीहरूलाई करको दायरमा ल्याउन कठिन हुने देखिन्छ । साथै गाउँपालिकामा व्यवसाय दर्ता भएको समयमा उच्च राजस्व संकलन हुने तर अन्य वर्ष राजस्व संकलन कम हुने देखिन्छ । सामान्यतः करको दर वर्षको शुरुमा तय हुने भएकोले वार्षिक कारोवारको अनुमान गर्न समेत कठिन हुन्छ । माथि उल्लेख बमोजिम रोजगारीको आधारमा कारोवार समेत उच्च हुने भएकोले देहाय बमोजिम अनुमान गर्न सकिन्छ । यो तथ्याङ्क केन्द्रिय तथ्याङ्क विभागले प्रकाशित गरेको तथ्याङ्कको आधारमा गरिएको छ ।

व्यवसायको संचालन अवस्था रकम रु मा

Business	Total Business Registration			Estimated 10 % Increased	B Tax Rate Proposed	Estimated tax
	Sisne	East Rukum	% of Rukum East	20+ Estimated increased in 2 years		
1 Person	151	369	40.92	182	3000	546000
2 person	212	426	49.76	255	5000	1275000
3-9 Person	89	194	45.87	107	10000	1070000
10 or above	12	31	38.70	15	15000	225000
	464	1020	45.49			3116000

श्रोत : आर्थिक गणना, २०१८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग

हाल गाउँपालिकाले व्यवसायको दर्ता र नविकरणका लागि फरक फरक दर प्रस्तावित गरेको छ । दर्ताका लागि धेरै दर प्रस्ताव गर्दा दर्ता हुने निरुत्साहित हुने भएकोले वार्षिक रुपमा करको दर लगाउने र सकेसम्म कारोवारको आधारमा वा आयको आधारमा करका दर तोक्नु उपयुक्त देखिन्छ ।

घर बहाल कर

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल ग्यारेज गोदाम, टहरा , छप्पर, जग्गा वा पोखरी पुरै वा आंशिक रुपले भाडामा लगाएमा १० प्रतिशत घर बहाल कर लाग्ने व्यवस्था आर्थिक ऐनमा गरिएको छ । हाल सिस्ने गाउँपालिकामा रु ७२००० घरबहाल कर संकलन भएको छ । कति घर बहालमा लागेको छ भन्ने स्पष्ट अभिलेख गाउँपालिकासंग छैन । तर ४६४ व्यवसाय मध्ये ५० प्रतिशत व्यवसाय भाडामा लागेको हुन सक्ने अनुमानमा रहंदा समेत करिब २३० व्यवसाय भाडामा संचालन भएको छ । त्यसको अतिरिक्त सिस्ने जिल्लाको सदरमुकाम समेत भएको कारण समेत दर्जनौ कार्यालयहरु भाडामा रहेको छन् । अन्य गैर नाफामुलक संस्थाहरु समेत भाडामा संचालन रहेका छन् । सामान्यत अनुमान गर्दा कुल ३०० घर भाडामा हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

तालिका नं

घर बहालको अनुमानित रकम

कुल व्यवसाय	मासिक अनुमानित भाडा	वार्षिक अनुमानित भाडा	१० प्रतिशत कर
२००	रु ४०००का दरले रु ४८०००	रु ९६०००००	९६००००

जडिबुटी, जिवजन्तुको हाड, प्वाख वा लाग्ने कर

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले उन, खोटो, जडिबुटी बनकस वा कवाडीमाल, मृत जनावरका हाड,सिङ, प्वाख, छाला जस्ता वस्तुहरुको कारोवार गरे बापत कर लाग्ने व्यवस्था गरेको छ। सिस्ने गाउँपालिकामा अभिकांश जंगल क्षेत्र रहेको र उच्च मूल्यका जडिबुटी रहेको अनुमान गरिएको छ। अत्यन्तै मूल्यवान जडिबुटी पाईने भएको यसको उच्च संभावना रहेको छ। यसको अनुमान भईसकेको छैन।

३.३.२ गैर कर राजस्व

नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय निकायहरुले आफ्नो क्षेत्रमा दिएको सेवामा शुल्क लिन पाउने व्यवस्था गरेको छ। पालिकाले पार्किङ शुल्क, पर्यटन शुल्क पटके सवारी साधन शुल्क, सिफारिस शुल्क, नक्सापास दस्तुर लिने व्यवस्था गरेको छ। नक्सापासमा कच्ची घरको रु १००० र नयां पक्की घरको रु ३ प्रति वर्ग फुट तथा पुरानो पक्की घरको रु ५ प्रति वर्गफुट लिने गरेको छ।

गैर कर स्थानीय निकायहरुले परिचालन गर्न सक्ने अधिकार मध्ये केहि श्रोतहरुमात्र परिचालन गरेको देखिएको छ। गाउँपालिकाले नक्सापास दस्तुर गाउँपालिकाले फोहोरमैलाको व्यवस्थानमा शुरुवात गरेको छ। सिस्ने गाउँपालिकामा गिट्टी, ढुङ्गा तथा बालुवामा निकै संभावना रहेको भएपनि निकै कम मात्रामा परिचालन भएको देखिन्छ। सिफारिस दस्तुर गाउँपाकिलाको मुख्य श्रोतको रूपमा रहेको छ।

गैर कर राजस्वको अवस्था रुमा

क्र.सं	विवरण	२०७६।७७	२०७७।७८
१.	नक्सापास दस्तुर	१९०४४०	२७२९२०
२.	फोहोर मैला शुल्क		१०००००
३	सिफारिस दस्तुर	३८८७४२	४७४९९०
४	अन्य क्षेत्रको आय	२०१८६०	८३१७५३
५	अन्य सेवा शुल्क		१०५३४८
		जम्मा	

परिच्छेद : चार

आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलनको अवस्था

४.१ राजस्व परिचालन नीति

सिस्ने गाउँपालिकाको कार्यसंचालन र दैनिक खर्चहरू आन्तरिक राजस्वबाट परिपूति गर्ने उद्देश्य रहेको छ । गाउँपालिकाले प्रत्येक वर्ष संविधानले तोकेको समयमा बजेट पेश तथा स्विकृति गरेको छ । अन्य ऐन तथा नियमहरू समेत कानूनको समेत प्रकृया समेत पुरा गरेको देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०७६।७७ मा गाउँपालिकाले राजस्व परिचालन सम्बन्धमा लिएका नीतिहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

सार्वजनिक सेवा र राजस्वबीचमा तादात्म्यता कायम गर्दै कर नतिर्ने व्यक्ति वा नागरिकलाई कर नतिरेसम्म सार्वजनिक सेवाबाट वन्चित गराउने नीतिको अवलम्बन गरिनेछ ।

- करको दरभन्दा दायरा विस्तारलाई प्राथमिकता दिई करदायरालाई थप फराकिलो बनाउँदै लगिने ।
- राजस्व संकलनको लागि आवश्यक जनशक्ति परिचालन गरी करदातालाई सहज थप फराकिलो बनाउँदै लगिने ।
- राजस्व संकलनको लागि आवश्यक जनशक्ति परिचालन गरी करदातालाई सहज रूपमा कर तिर्ने वातावरण निर्माण गरिने ।
- कर प्रणालीमा प्रक्रियागत सरलीकरणका लागि प्रशासनिक, कानुनी तथा प्राविधिक विषयहरूमा एकरूपता र स्पष्टता हुने गरी सुधारको प्रस्ताव तयार गरी लागु गरिने ।

- करदाताले तिरेको करको जानकारी दिने गरी एकीकृत कार्ड बनाई निजलाई उपलब्ध गराइनेछ, र सोही कार्डको आधारमा सेवाप्रवाह र विकास निर्माणका कार्यमा संलग्न हुने व्यवस्था मिलाइने ।
- न्यून बिजकीकरण, चोरी निकासी ,पैठारी र अवैध व्यापार रोकथामका लागि विशेष रणनीति अवलम्बन गरिने ।
- करदाता तथा नागरिकता लागि सूचनामूलक एवं सचेतना अभिवृद्धि सम्बन्धी करदाता शिक्षा कार्यक्रमहरूलाई निरन्तर रूपमा सञ्चालन गरिने ।
- यस्तो शिक्षा,सूचना र चेतना सम्बन्धी कार्यहरू आवश्यकता अनुसार निजी, गैरसरकारी, उपभोक्ता हितकारी एवं पेशागत संघसंस्थाहरू समेतको सहभागिता र समन्वयमा सञ्चालन गरिने ।
- सार्वजनिक सेवा र राजस्व बीचमा तादाम्यता कायम गर्दै कर नतिर्ने व्यक्ति वा नागरिकलाई कर नतिरेसम्म सार्वजनिक सेवाबाट वन्चित गराउने नीतिको अवलम्बन गरिने ।
- कर संकलन र प्रतिवेदन प्रणालीलाई आवद्धता गरी व्यवस्थित गरिने ।
- करदाताले तिरेको करको जानकारी दिने गरी एकीकृत कार्ड बनाई निजलाई उपलब्ध गराउने व्यवस्था कार्यान्वयन गर्ने । सोही कार्डको आधारमा सेवा प्रवाह र विकास निर्माणमा संलग्न हुने व्यवस्था गर्ने ।
- कर प्रणालीमा सरलीकरणका लागि प्रशासनिक, प्राविधिक र कानूनी विषयमा एक रुपता र स्पष्टता हुने गरी सुधारको बाटो अपनाउने ।

– सबै पेशा व्यवसायलाई करका दायरा ल्याउने ।

सिस्ने गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ का विस्तृत राजस्व नीतिको व्यवस्था गरेको छ ।

– हामीले तिरको कर हाम्रै लागि भन्ने नाराका साथ सबै नागरिकमा कर तिर्ने प्रवृत्तिको विकास गर्ने ।

– वडा कार्यालय र गाउँ कार्यपालिकाबीच परस्पर सहयोग, सहकार्य र समन्वयको वातावरण निर्माण गर्ने

– सबै प्रकारका आर्थिक क्रियाकलापहरूलाई करको दायरामा समेटि अधिकतम राजस्व परिचालनमा जोड दिने र राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्ने ।

– आन्तरिक राजस्व परिचालनमा दिगो वृद्धिदर हासिल गरी स्थानीय वित्त प्रणालीलाई सुदृढ तुल्याउने गरी राजस्व प्रणालीमा सुधार गर्ने ।

– स्वच्छ एवं पारदर्शी कर प्रणाली अवलम्बन गर्दै राजस्व प्रणालीलाई समन्यायिक एवं लगानीमैत्री बनाउने ।

– आन्तरिक राजस्वका थप स्रोतहरू पहिचान गरी मौजुदा आन्तरिक करका दरहरूलाई लागत प्रभावी बनाउने

– कृषि लगायत अन्य क्षेत्रको उत्पादन र उपादकत्व बढाई निर्यात प्रवृद्धन गर्ने

– सार्वजनिक सेवा र राजस्व बीचमा तादात्म्यता कायम गर्दै कर तिर्ने व्यक्ति वा नागरिकलाई कर तिरेसम्म सार्वजनिक सेवाबाट वञ्चित गराउने नीतिको अवलम्बन गरिने ।

– करको दरभन्दा दायरा विस्तारलाई प्राथमिकता दिई करदायरालाई थप फराकिलो बनाउँदै लगिनेछ ।

- राजस्व संकलनको लागि आगामी आ. व. देखि कर अशुली गर्न आन्तरीक जनशक्तिलाइ कर संकलकको रुपमा परिचालन गरी कर अशुलीमा तिब्रता दिने ।
- कर प्रणालीमा प्रक्रियागत सरलीकरणका लागि प्रशासनिक, कानुनी तथा प्राविधिक विषयहरुमा एकरूपता र स्पष्टता हुने गरी सुधारको प्रस्ताव तयार गरी लागु गर्ने ।
- करदाताले तिरेको करको जानकारी दिने गरी एकीकृत कार्ड बनाई निजलाई उपलब्ध गराइनेछ र सोही कार्डको आधारमा सेवाप्रवाह र विकास निर्माणका कार्यमा संलग्न हुने व्यवस्था गर्ने ।
- न्यून विजकीकरण, चोरी निकासी ,पैठारी र अवैध व्यापार रोकथामका लागि विशेष रणनीति अवलम्बन गर्ने ।
- करदाता तथा नागरिकता लागि सूचनामूलक एवं सचेतना अभिवृद्धि सम्बन्धी करदाता शिक्षा कार्यक्रमहरुलाई निरन्तर रुपमा सञ्चालन गरिने ।
- यस्तो शिक्षा, सूचना र चेतना सम्बन्धी कार्यहरु आवश्यकता अनुसार निजी, गैरसरकारी, उपभोक्ता हितकारी एवं पेशागत संघ संस्थाहरु समेतको सहभागिता र समन्वयमा सञ्चालन गरिने ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था

४.३ संस्थाको आन्तरिक आय परिचालन

सिस्ने गाउँपालिकाले ५ वर्षिय बजेट तथा कार्यक्रमको योजना तयार पारेको छ । उक्त आवधिक योजनामा कुल बजेट र आम्दानीका श्रोतहरुको अनुमान गरिएको छ ।

Fiscal Year	Internal Revenue	Equalization grant	Conditional Grant		Revenue Distribution		Special Grant		Complementary Grant		Total	% Of Internal revenue	
			Federal	State	Federal	State	Federal	State	Federal	State			Federal
2074/75	4500	168982		76919		63515						313916	1.433505
2075/76	3677	109100	4100	123200	4600	75684	4184					324545	1.132971
2076/77	7893	107800	4137	159500	9000	73650	3093					365073	2.162033
2077/78	10300	108800	5092	225600	14850	74500	5300		5200	15000		464642	2.21676
2078/79	10500	114200	5363	230000	8444	74169	5260	13700	6000	11200	5363	484199	2.16853
2079/80	11000	116000	5500	232500	8700	74500	5300	14000	6500	15000	5500	494500	2.224469
2080/81	11200	117000	5700	235500	8900	75000	5500	14200	6700	16000	5700	501400	2.233746
2081/82	11500	118000	6000	232500	9200	75500	5700	14500	7000	16500	6000	502400	2.289013
2082/83	12000	119000	6200	232500	9500	76000	6000	14700	7200	17000	6200	506300	2.370136

श्रोत : प्रथम आवधिक योजना, सिस्ने गाउँपालिका

गाउँपालिकाले हाल १.४३ प्रतिशत राजस्व परिचालन गरेको छ भने यस प्रतिशतलाई बढाई २०८२/८३ मा २.३७ प्रतिशत हिस्सा बनाउने लक्ष्य लिएको छ ।

४.४ राजस्व परिचालनका रहेका सवालहरु

राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा खासगरी देहाय बमोजिमका व्यवस्थाहरुमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

१. राजस्व सम्बन्धी श्रोतका अभिलेखहरुको व्यवस्था ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐनको व्यवस्था अनुसार स्थानीय निकायहरुले स्थानीय निकाय अन्तरगतका अभिलेख बनाउने व्यवस्थापन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय व्यक्तिको आर्थिक तथा सामाजिक स्तरको यथार्थ अवस्था थाहापाउनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । स्थानीय निकायको नीति निर्माण, कार्यक्रम तथा योजना बनाउन समेत सो तथ्याङ्क उपयुक्त हुन्छ । स्थानीय निकायले क्षमताको आवश्यकताको पहिचानका लागि समेत यी आंकडा महत्वपूर्ण रहेको हुन्छ । अधिकांश राजस्व सम्बन्धी सूचना तथा जानकारी समेत सोहि

आधारमा तय गरिने भएको न्यूनतम पनि आधारभूत जानकारी घरधुरीको संख्या, जनसंख्याको यर्थाथ जानकारी, जग्गाको क्षेत्रफल, जग्गाको उपभोग, पूर्वाधारको अवस्था, आर्थिक गतिविधिको अभिवृद्धि, व्यक्तिगत आयस्तर समेत जानकारी स्थानीय निकायलाई हुनुपर्दछ। त्यसकारण सिस्नेगाउँपालिकाले गाउँपालिका भित्रको सामाजिक र आर्थिक अवस्थाको वास्तविक अवस्था ल्याउनु पर्दछ।

२ कर सम्बन्धी नीतिगत सुधार

आर्थिक ऐनका व्यवस्था सययमा कार्यान्वयनमा नभएमा दण्ड तथा जरिवाना आर्थिक ऐनमा नै व्यवस्था गरेर कार्यान्वयन गरिएको छ। आर्थिक ऐन सालबसाली भएको कारण राजस्व सम्बन्धी व्यवस्था र समय, पुनरावलोकन सम्बन्धी व्यवस्था आदि कर प्रशासनसंग सम्बन्धित व्यवस्था समेटी छुट्टै कर तथा राजस्व ऐन ल्याउनु उपयुक्त हुन्छ। साथै कर सम्बन्धीलाई बढि वैज्ञानिक र न्यायोचित बनाउन करको आधार तथा व्यवस्थामा समेत समसामयिक बनाउनु उपयुक्त हुन्छ।

३. कर सम्बन्धी व्यवस्थाको कार्यान्वयन

कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउन खासगरी देहाय बमोजिमका व्यवस्था गर्नुपर्ने पर्दछ।

- कर सम्बन्धी व्यवस्थाको कार्यान्वयनका लागि कर सम्बन्धी शिक्षामूलक कार्यक्रम संचालन, निरन्तर अनुगमन कार्यान्वयन गर्न राजस्व शाखाको सुदृढीकरण गर्ने।
- राजस्व शाखाको क्षमता अभिवृद्धि गर्न क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने।
- राजस्व तथा गाउँपालिकाले दिने सेवालाई आवद्धता गर्ने।

परिच्छेद पांच

राजस्व सुधार कार्ययोजना

राजस्व सम्बन्धी योजना खासगरी सन्दर्भ सामाग्रीको अध्ययन, गाउँपालिकाका पदाधिकारी उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधिहरुको राय सुझावको आधारमा तयार गरिएको छ ।

५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना

राजस्व सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थामा सुधार गर्न खासगरी देहाय बमोजिम कृयाकलापहरु प्रस्ताव गरिएको छ ।

राजस्व सुधार कार्ययोजना

कर तथा गैरकरका क्षेत्रहरु	कृयाकलापहरु	समायावधि	जिम्मेवारी
नक्सापास सम्बन्धी व्यवस्था	<ul style="list-style-type: none"> - घरधुरीको लगत वडा कार्यालय मार्फत अद्यावधिक गर्ने । - लगतको विवरण लिई कम्प्युटर प्रणाली मार्फत अभिलेखन गर्ने - नक्सापास नभएका करदातालाई अद्यावधिक गर्न समय निश्चित समय उपलब्ध गराउने । - वडा कार्यालय मार्फत जानकारीमूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने - अद्यावधिक भए नभएको अनुगमनको व्यवस्था । - घर सम्पन्न भएको प्रमाण नभई सिफारिस बिक्री वितरण गर्न नपाउने व्यवस्था गर्ने 	२०७८ असार मसान्त	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत कार्यपालिका गाउँपालिका अध्यक्ष
प्रभावकारी राजस्वशाखाको स्थापना	<ul style="list-style-type: none"> - आवश्यक संरचना तथा जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने । - शाखालाई आवश्यक विद्युतिय प्रणालीको विकास गर्ने । - राजस्व शाखामा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको कार्यक्रम संचालन गर्ने । - राजस्व चुक्ता नभएसम्म कुनै सेवा उपलब्ध नहुने प्रणालीको विकास गर्ने । 	२०७८ साल असार मसान्तसम्म	कार्यपालिका अध्यक्ष, प्रमुख कार्यकारी
सम्पति कर सम्बन्धी व्यवस्था	<ul style="list-style-type: none"> - घर निर्माणको किसिम र बनोट क्षेत्रफल समेत संख्या एकिन गर्ने । 	२०७८ असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति

	<ul style="list-style-type: none"> - सम्पत्ति कर सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गर्ने । - निर्माण लागतको प्रक्षेपण र आयुको एकिकन गरी सोहि आधारमा सोहि आधारमा मूल्याङ्कनको व्यवस्था मिलाउने । - घरको बनावटको आधारमा करका दर, ह्रासकट्टी तय गर्ने सम्बन्धी विवरणहरुको पुनरावलोकन गर्ने । - घरले चर्चेको जग्गाको परिभाषा गरी भूमि कर सम्बन्धी र सम्पत्ति कर लाग्ने सम्पत्तिको वर्गिकरण गर्ने । - घर तथा जग्गाको न्यूनतम मूल्याङ्कन कायम गर्ने । - कर सम्बन्धी व्यवस्थामा भएका परिवर्तनलाई जानकारीमुलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने । 			प्रमुख कार्यकारी अधिकृत राजस्व शाखा
व्यवसाय कर सम्बन्धी व्यवस्था	<ul style="list-style-type: none"> - सबै व्यवसायको अभिलेखन गर्ने । - दर्ता नभएका व्यवसायीहरु दर्ताका लागि प्रोत्साहित हुने कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने । - दर्ताका लागि प्रोत्साहित गर्न वडास्तरिय कर शिविरको आयोजना गर्ने । - कर नतिर्ने व्यवसायीलाई पालिकाको सेवावाट बञ्चित गर्ने र उच्च जरिवानाको व्यवस्था गर्ने । - व्यवसायको प्रकृति र कारोवारको आकारको आधारमा करको दरको पुनरावलोकन गर्ने । 	२०७९ मसान्त	असार	
घर बहाल कर	<ul style="list-style-type: none"> - बहालमा लगाईएको घरको संख्या एकिकन गर्ने र अभिलेखन गर्ने । - बक्यौता भएको करको लागि विशेष सूचना गर्ने । - करका दरमा पुनरावलोकन गर्ने । - बहाल रकमको न्यूनतम दरलाई अद्यावधिक गर्ने । 	२०७९ मसान्त	असार	

प्राकृतिक श्रोत गिट्टी ढुङ्गा र बालुवा व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> – प्राकृतिक श्रोतको आवश्यकता तथा उत्खलनको अनुमान तयार गर्ने । – हालको दरमा पुनरावलोकन गर्ने । – ठेक्का लगाईएकोमा निरन्तर अनुगमन गर्ने । 		प्रमुख कार्यकारी तथा राजस्व परामर्श समिति
जडिवुटीमा लाग्ने कर	<ul style="list-style-type: none"> – वास्तविक तथ्याङ्कको एकिकरण गर्ने – हालको करको दर बढाउने । – बढेको करको एक कोष स्थापना गरी प्रशोधनका लागि अनुदान दिने कोषको स्थापना गर्ने । 	२०७९ असोज मसान्त	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत कार्यपालिका
सूचना प्रविधिको अद्यावधिक गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> – राजस्व शाखा अन्यशाखाको सेवाको सामञ्जस्यता कायम गर्ने । – सबै शाखाहरूको अन्तरआवद्धता कायम गर्ने – राजस्व सम्बन्धी कर संकलन गर्दा कम्प्युटर बीलको प्रयोग गर्ने – केन्द्रले निर्देशक जारी गरे अनुसार शिर्षकको आधारमा स्पष्ट तथ्याङ्क पाउने व्यवस्था गर्नु पर्ने । 	२०७९ असोज	कार्यपालिका तथा प्रमुख कार्यकारी अधिकृत
ऐन नियमको निर्माण	<ul style="list-style-type: none"> – एकिकृत राजस्व ऐनको व्यवस्था गर्ने – कानूनको राजपत्रमा प्रकाशित गरेपछिमात्र लागु हुने व्यवस्था गर्ने 		

५.२ आगामी ३ वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

अन्य सबै अनुमानको आधारमा तयार गरिने छ ।

५.२.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको आधारमा

५.२.२ गाउँपालिकाको आधारमा

५.३ निष्कर्ष र सुझावहरू

नेपालको विद्यमान संविधानले स्थानीय निकायलाई कर सम्बन्धी एकलौटी अधिकार साथसाथै बाण्डफाण्डमा समेत करको नीति निर्माण, कर निर्धारण र असुल उपर गर्ने अधिकार दिएको छ । गाउँपालिकाले संविधानले दिएको अधिकार क्षेत्रभित्र रहि विभिन्न करको आधार तथा करको दरको निर्धारण गरेको छ । केहि करहरू कार्यान्वयनमा समेत रहेका छन् भने केहि करहरू कार्यान्वयनका चरणमा रहेका छन् । गाउँपालिकाले संकलन गरेका अधिकांश करहरूमा स्थानीय सरकार संचालन ऐन तथा संविधानले निष्पिष्ट गरेका सैद्धान्तिक तथा प्रकृयागत पक्षहरू अंगालेको देखिन्छ । गाउँपालिकाले भण्डै कुल बजेटको २ प्रतिशत आन्तरिक राजस्व परिचालन गरिरहेको छ । पालिका आफैले बनाएको ५ वर्षिय योजनामा आन्तरिक राजस्वको हिस्सा बढाई २.५ प्रतिशत भन्दा बढि बनाउने लक्ष्य लिईको देखिन्छ । करका व्यवस्थामा हुनु पर्ने कानूनी संरचना तथा सैद्धान्तिक पक्षहरू समेटिएको छ तर करको दर निर्धारण तथा कार्यान्वयनमा खासगरी देहाय बमोजिमका सिमितता देखिएका छन् ।

१. यथार्थ तथ्याङ्कको अभावमा राजस्वको संभावनालाई अनुमान गर्न कठिन भएको छ ।

२. सूचना प्रविधिलाई प्रभावकारी रूपमा प्रयोग ल्याउदा अभिलेखिकरणमा केहि समस्या देखिएको छ ।

३. विशेषज्ञता भएको राजस्वको शाखा कम भएको देखिन्छ ।

४. करका संकलन र करको प्रयोगको सम्बन्धमा करदाता सूचित नहुदा स्वच्छक रूपले कर तिर्ने वातावरण बनिस्केको अवस्था देखिदैन ।

५. करका दर, प्रकृया तथा कार्यान्वयनमा न्यायिक बनाउदा कर सहभागिता बढ्न जाने देखिन्छ ।

६. स्थानीय निकायहरूले लिने करलाई सेवासंग सामञ्जस्यता कामय गरेमा कार्यान्वयन बढि प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ ।

गाउँपालिका जिल्लाकै सदरमुकाम समेत भएको र भविष्यका दिनमा समेत प्रचुर रूपमा आर्थिक गतिविधि बढ्न सक्ने भएकोले राजस्वका निकै उच्च संभावना भएको क्षेत्र हो । यसका लागि खासगरी देहाय बमोजिम गर्नु उपयुक्त देखिन्छ ।

१. स्थानीय निकायहरूको अचल सम्पत्तिमा लाग्ने कर सबैभन्दा भरपर्दो श्रोत भएकोले कुल आन्तरिक करको न्यूनतम २० प्रतिशत राजस्वको श्रोतको विकसित गर्ने गरी करको अनुमान गर्ने ।
२. अचल सम्पत्तिको तथ्याङ्क यथार्थपरक हुन सकेमा राजस्वको सहि अनुमान गर्न सकिने साथै हालको विद्यमान अवस्थामा अचल सम्पत्तिको आधारमा सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, व्यवसायिक कारोवार, नक्सापास दस्तुर समेत तय हुने भएकोले करका श्रोतहरूको यथार्थ जानकारी पाउने आधार बनाउने ।
३. व्यवसायिक कर उच्च हुंदा पूँजि चलाएमान हुन सक्ने भएकोले अन्य स्थानमा लगाईएको करको आधारमा करको दर तय गर्ने ।
४. व्यवसायको पूँजिको आधारमा मात्र कर लगाउंदा न्यूनपूँजि भई उच्च कारोवार वा आमदानी हुने व्यक्तिहरू कम करको भार हुने भएकोले व्यवसायिक कर तय गर्दा बढि आमदानी भएका व्यक्तिलाई बढि कर भार पर्ने प्रगतीशील करको आधारमा करको दर तय गर्ने ।
५. करको उद्देश्य सामाजिक न्याय स्थापना गर्ने भएकोले सामाजिक न्यायका दृष्टिकोणले नकारात्मक वस्तुहरू जस्तै चुरोट, मदिरा, वातावरणिय दृष्टिकोणले अनुपयुक्त वस्तुहरूमा उच्च करको भार लगाउने । जस्तै मदिराको कारोवारमा उच्च कर लगाउने, मदिरा प्रयोग गर्ने होटेलमा बढि करको भार लगाउने, आधारभुत वस्तुहरूको कारोवार गर्ने व्यवसायीहरूले प्रकृयागत, करका दर न्याय भएको महशुस गर्ने गरी तय गर्ने ।
६. संकलन गरेको कर करदाताकै फाईदाका लागि हो स्पष्ट सन्देश दिन कर संकलनका फाईदा समेत समेटी कर शिक्षा अभियानकै रुपमा संचालन गर्ने ।
७. कर रकम भन्दा करदाताले कर तिर्न लाग्ने लागत उच्च हुने अवस्थामा वा गाउँपालिकाकै अति उच्च लागत लाग्न सक्ने भए सोहि बमोजिमका करहरू नलगाउने ।
८. दण्ड र जरिवाना सालवसाली रुपमा ल्याउने आर्थिक ऐनले तय गर्नुभन्दा विशेष राजस्व ऐन ल्याउने सोको आधारमा राजस्वको प्रशासन गर्ने व्यवस्था गर्ने र आर्थिक ऐनले करको दर तथा आधारमात्र तयार गर्दा बढि उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

अनुसूचि १ : हालको संगठन व्यवस्था

कर्मचारीको विवरण

क्र.स.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	तह	समुह	पदपूर्ति	
					स्थायी	अस्थायी
१.	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत	१	आठौ			
२	इन्जीनियर	१	सातौ/आठौ	इन्जीनियर (सिभिल)		
३	अधिकृत	१	सातौ/आठौ	शिक्षा (शिक्षा प्रशासन)		
४	अधिकृत	१	सातौ/आठौ	प्रशासन (लेखा)		
५	अधिकृत	१	छैटौ	सामान्य प्रशासन		
६	आन्तरिक लेखा परिक्षक	१	पाचौ	प्रशासन (लेखा)		
७	सहायक	१	पाचौ	सामान्य प्रशासन		
८	कम्प्युटर अपरेटर	१	पाचौ	विविध		
९	लेखा सहायक	१	पाचौ	लेखा		
१०	प्रा.स.	१	पाचौ	शिक्षा प्रशासन		
११	हे.अ.	१	पांचौ	स्वास्थ्य		
१२	सब इन्जीनियर	१	पांचौ	इन्जीनियर (सिभिल)		
१३	अ.स इन्जीनियर	१	चौथो	इन्जीनियर(सिभिल)		

१४	स.महिला विकास निरिक्षक	१	चौथो	विविध		
१५	खा.प.स.टे	१	चौथो	इन्जिनियर (स्यानीटरी)		
			वडा कार्यालय			
१६	सहायक	३	सहायक पाचौ	सामान्य प्रशासन		
१७	सब इन्जिनियर	३	सहायक पाचौ	इन्जिनियर		
१६	सहायक	५	सहायक चौथो	सामान्य प्रशासन		
१७	स.सब इन्जिनियर	५	सहायक चौथो	इन्जिनियर		

अनुसूचि २ : राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

गाउँपालिकामा राजस्वको शाखा समेत रहेको छ । राजस्वमा एक जना अस्थायी कर्मचारी मात्र भएको कारण राजस्व ऐन, नियम र व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न समेत कठिनाई भएको देखिन्छ । राजस्व सम्बन्धी केहि जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गरिएको भएपनि यी कार्यक्रमको प्रभावकारिता देखिएको छैन र गाउँपालिकाको प्रशासन समेत प्रभावकारी बन्न सकेको छैन ।

राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरु विवरण

क्र.स.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			

कार्यकक्ष तथा कार्यस्थलको प्रयाप्तता

हालको अवस्थामा कार्यस्थलको प्रयाप्तता नै देखिन्छ । थप स्थानको आवश्यकता परेमा गाउँपालिकाले नयां भवनहरु समेत निर्माण अन्तिम चरणमा रहेकोले भविष्यमा आवश्यक स्थानको अभाव नहुने देखिन्छ । शाखाका लागि आवश्यक पर्ने फर्निचर,कम्प्यूटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु र फर्निचर, कम्प्यूटर, ल्यावटप समेत देखिन्छ । राजस्व सम्बन्धी डाटावेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग

राजस्व सम्बन्धी अभिलेखिकरण कमजोर देखिन्छ । राजस्वका मुख्य श्रोतहरु खासगरी व्यवसायको प्रकृति, आकार र संख्या, घरको बनोट तथा संख्याको तथ्याङ्क कमजोर रहेको छ । जसको कारण राजस्वको अनुमान समेत वास्तविक बनाउन कठिनाई रहेको छ ।

गाउँपालिकाको आयको श्रोत र हालको अवस्था

आयका प्रकार	संभावनाको विवरण (छ/छैन)	दर निर्धारण भएको /नभएको	संकलन भएको /नभएको
(क) कर तर्फ			
भूमि कर (मालपोत)	छ	भएको	भएको
सम्पत्ति कर	छ	भएको	भएको
सवारी कर (टांगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	छ	भएको	
घर जग्गा बहाल कर	छ	भएको	भएको
व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
जडिबुटि, कवाडी र जिवजन्तु कर	छ	भएको	भएको
विज्ञापन कर	छ	नभएको	नभएको
मनोरंजन कर	छ	नभएको	नभएको
(ख) अन्य राजस्व			
स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटोजन्य वस्तुको बिक्री	छ	भएको	भएको
काठ, दाउरा, दहत्तरा बहत्तरको बिक्री	छ	छैन	नभएको
वन पैदावार सामुदायिक वनको) बिक्रीबाट प्राप्त आय	छ	नभएको	नभएको
नक्सापास दस्तुर	छ	भएको	भएको
व्यक्तिगत घटना दर्ता तथा बिलम्ब शुल्क	छ	भएको	भएको
बहाल विरौटी कर	छ	भएको	नभएको
पार्किङ शुल्क	छ	भएको	नभएको
फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	भएको	भएको

समानिकरण अनुदान								
प्रदेश								
सशर्त अनुदान								
प्रदेश								
राजस्व बांडफांड								
प्रदेश								
विशेष अनुदान								
प्रदेश								
समपुरक अनुदान								
संघ								
प्रदेश								
अधिल्लो आवको संचितिबाट								
जम्मा								

२. सिस्ने गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.स.	जग्गा रहेको स्थान	कित्ता नं	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम
१.	स्वामित्वमा रहेको जग्गा		४५ रोपनी	गाउँपालिका प्रशासनिक तथा सेवा प्रयोजन	छैन
	भोगचलनमा रहेको जग्गा		४५ रोपनी		छैन

३. सिस्ने गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन तथा औजारहरु

क्र.सं	स्थान	सम्पत्तिको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१	भवन	६ वटा भवन	कार्यलय तथा सेवा प्रयोजन	छैन
	मेशिन तथा औजार	टिपर, जेसिपी, एम्बुलेन्स, शववाहन १/१/१ थान		

४. करमा आधारित सूचनाहरु

क. सम्पत्ति कर सम्बन्धी विवरण

सिस्ने नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता संख्या संकलित रकम:

ख. भवन सम्बन्धी विवरण

क्र..सं	घरको वर्गिकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत बहाल दर
१.	व्यापारिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन तथा घरहरु - व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेश, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, निजी विद्यालय र क्याम्पस आदि	-		
	औद्योगिक प्रयोजनका भवन तथा घरहरु	-		
	आवासिय भवन तथा घरहरु	३६००	-	

३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)	१८००	—	
३.२	अर्धकच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रीट वा स्टिलको छाना भएको)	१२००	—	
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर	२५०	१००	
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर	३५०	१५०	

ग.मालपोत भूमि सम्बन्धी विवरण

सिस्ने गाउँपालिकामा दर्ता भएका करदाता संख्या

गत . आवमा कर तिर्ने संख्या

घ. जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	जग्गाको किसिम	अनमानित क्षेत्रफल वर्ग किमि	औषत मूल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
	शहरी क्षेत्र			
	आवासिय क्षेत्र	१.३६		
	कृषि क्षेत्र	४३.२८		
	वन तथा अन्य क्षेत्र	२८२.४७		
	जम्मा	३२७.११		

घ. सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

सिस्ने गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या छैन

गत आवमा कर तिर्ने करदाता संख्याछैन संकलित रकम

	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, इ रिक्सा	—	
२	ठेला गाडा, टांगा रिक्सा	—	
	जम्मा	—	

ड. व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

सिस्ने गाउंपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या १४०

गत आबमा कर तिर्ने करदाता संख्या १२० जना संकलित रकम

क्र.सं	संचालनमा रहेका व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण	साना लगानी संख्या	मझौला लगानी (संख्या)	ठूला लगानी संख्या	कैफियत
	उद्योग				
	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी, बीमा आदि)				
	व्यापारिक मल,भवन, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज तथा विद्यालय				
	डिलर तथा थोक विक्रेता				
	अन्य व्यवसाय				
	जम्मा				

च. प्राकृतिक श्रोतजन्य वस्तु बिक्री

क्र.सं	उत्पादन र वस्तुहरु उत्खलन स्थल	कुल उत्खलन योग्य परिणाम	बिक्री मूल्य	संभाव्य निकासी परिणाम

		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		स्लेट			
		बालुवा			
		दहत्तर बहत्तर			
		अन्य			

छ. जडिबुटी , कवाडी, र जिवजन्तुको व्यवसायिक उपयोग

क्र.सं	वस्तुहरु	इकाई	कुल संकलन र व्यवसायिक उपयोग	अनुमानित मूल्य
	जडिबुटी तथा वस्तुहरु			
	कवाडीजन्य वस्तुहरु			
	जिवजन्तुको हाडखुर र सिंग			

ज.बहाल बिरौटी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	सम्पतिहरु	इकाई	परिणाम	दर
१	भवन र कोठाहरु	—	—	—
२	सार्वजनिक जग्गा	—	—	—

भ्र गाउँपालिकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवाहरु

क्र.सं	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिणाम	सेवा शुल्कको संभावना छ छैन	हालको अवस्था आय
	फोहोर मैला	सिस्ने शहरी क्षेत्र		छ	वार्षिक १ लाख
	स्थानीय खानेपानी				
	बिजुली				
	धारा				
	अथिती गृह				
	धर्मशाला				
	पुस्तकालय				
	सभागृह				
	ढल निकास				
	सडक बत्ती				
	सार्वजनिक शौचालय				
	पार्क				
	पौडी पोखरी				
	व्यायाम शाला				
	पर्यटकिय स्थल				
	हाट बजार				
	पशु बधशाला				
	शवदाह गृह				
	बसपार्क				
	अन्य पाकिंड क्षेत्र				
	सिफारिस तथा प्रमाणित				

	दर्ता, अनुमति, नबिकरण दस्तुर			
	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
	नक्सापास			
	अन्य			
	जम्मा			

राजस्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरु	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारका लागि सुझावहरु
(क) संगठनात्मक अवस्था		
संरचनामा राजस्व शाखाको व्यवस्था संगठन संरचनामा छ / छैन	छैन	१. गाउँपालिकाले स्थानीयस्तरमा राजस्व परिचालनका लागि छुट्टै शाखाको रूपमा स्थापना गर्ने उपयुक्त हुन्छ। यसले राजस्व सम्बन्धी सूचना संकलन, विश्लेषण र नीति निर्माणमा आवश्यक सहयोग गर्दछ।
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरबन्दी छन् र हालको पदपूर्तिको अवस्था कस्तो छ ?	दरबन्दी छैन। एक अस्थायी कर्मचारीको व्यवस्था गरिएको छ, कृषि शाखामा कृषिका अनुदानका लागि कृषि सम्बन्धी व्यवसाय दर्ता भएका छन्	राजस्वको शाखा स्थापना गरी प्रभावकारी संयन्त्रको निर्माण गर्नुपर्दछ। आर्थिक क्षेत्रको अभिलेख आउने गरी व्यवस्थापन हुन आवश्यक रहेको छ।
राजस्व शाखाकले गर्ने कामको लागि कार्य विवरण छ, छैन ?	कार्यविवरण उल्लेख गरिएको देखिदैन	
कर्मचारीका लागि उनीहरुको जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रूपमा दिईएको छ/ छैन	राजस्व सम्बन्धी कार्यगर्ने जिम्मेवार रहेको छ।	राजस्व शाखाको कर्मचारी किटान गरी व्यक्तिगत रूपमा जिम्मेवारी, कार्यक्षमता र

		आयको प्रक्षेपण गर्न जनशक्तिको आवश्यकता देखिन्छ ।
कर्मचारीहरूलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ ?	रहेको	कर्मचारीको लागि आवश्यक कम्प्युटर लगायतका व्यवस्था रहेको देखिन्छ
सूचना प्रविधिको अवस्था कस्तो छ ? (सफ्वयर, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)	आवश्यक मात्रामा रहेको	करदाताहरूको चुस्त दुरुस्त अभिलेख नभएकोले राजस्वका श्रोतहरूको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै राजस्वसंग सम्बन्धित अन्य विशेष प्रविधिमैत्री व्यवस्था गर्नुपर्दछ
कर्मचारीको लागि राजस्व परिचालन सम्बन्धी क्षमतामा के गरिएको छ ?	छैन	कर्मचारीका लागि राजस्व सम्बन्धी आवश्यक तालिम र पुनरताजकी तालिमको व्यवस्था हुनु आवश्यक रहेको छ
राजस्व परिचालनमा वडालाई दिईएको जिम्मेवारी के छ ?	छ	वडा कार्यालयले राजस्व संकलन गर्ने अधिकार रहेको छ ।
(ख) राजस्व प्रशासन र संचालनको अवस्था		
करदाताको नाम तथा कर लाग्ने आधारको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने श्रोतहरू सम्पति, व्यवसाय, सवारी साधन, विज्ञापन बहाल आदि		
गाउँ नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पतिहरूको विवरण तथा सोको परिचालन कस्तो छ ?		
कर निर्धारणको लागि सम्पति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्याङ्कन कतिको सहि रूपमा भएको छ, मूल्याङ्कन अनुसार कर निर्धारण भएको छ, छैन ?		
चुहावट हुन सक्ने संभावना के के छन् र तिनका नियन्त्रणको लागि के कस्तो नीति लिईएको छ ?		
व्यवस्थाको बर्खिलाप गरेमा दण्डको व्यवस्था कस्तो छ ?		
समयमा तिर्नेलाई छुट र ढिलो बुझाएमा जरिवाना लाग्ने व्यवस्था सबै आय श्रोतमा कसरी लागु भएको छ ?		

करदातालाई उनीहरूले तिर्नुपर्ने कर रकम बारे अग्रिम जानकारी गराउने व्यवस्था के छ कतिको प्रभावकारी छ ?		
गठं नगर पालिकाले निर्धारण गरेको कर र शुल्कमा चित्त नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्न सक्ने व्यवस्था के कस्तो छ ?		
सार्वजनिक नीजि साभेदारी अवधारणाको कार्यान्वयनको अवस्था कस्तो छ ?		
ग..सूचना तथा समन्वयको अवस्था		
करदातालाई कर र शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ ? (शिक्षा मूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होडिड बोर्ड, वेब साईट आदि)	केहि शिक्षामूलक कामहरु गरिएको छ । प्रभावकारी उपाय भएको देखिदैन	शिक्षा सम्बन्धी कार्यका लागि करदाताहरूलाई तिर्नुपर्ने करको दायित्वको सम्बन्धमा जानकारी दिने करको उपदेयता सम्बन्धमा क्रमश शहरी क्षेत्रवाट ग्रामिण क्षेत्रमा जानु पर्दछ ।
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकार पक्षहरुको सहभागिता कस्तो छ ?	सरोकारवाला पक्षको करको दर र आधारको सम्बन्धमा जानकारी लिने र सुभाब लिने कार्य भएकै देखिन्छ	सरोवारवालासंग बढि भन्दा बढि सहकार्यमा काम गर्दा विश्वसनियता बढ्न र खर्चको उपयोगिताको सम्बन्धित क्षेत्रमा हुन कर तिर्न प्रोत्साहित हुने देखिन्छ ।
राजस्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिको प्रभावकारिता कस्तो छ (बैठक संस्था, निर्णय आदि))	राजस्व परामर्श समितिमा छलफल भएको छ । राजस्व सम्बन्धी प्रतिवेदन समेत बनाउने गरिएको छ । सो आधारमा करका दर निर्धारण गरिएको र नीति निर्माण गरिएको छ ।	राजस्व परामर्श समितिको सक्रियता खासगरी बजेटको समयमा देखिन्छ । अन्य समयमा समेत नीतिगत प्रकृयागत सुधार र कार्यान्वयनमा सक्रियता बढाउन आवश्यक देखिन्छ ।

राजस्व परिचालनमा सरोकार पक्षहरूको सकारात्मक सहभागिताको अवस्था कस्तो छ ?	राजस्वको दर निर्धारणमा सरोकारवालाहरूको राय सुझाव समेत कार्यान्वयन भएकोले सकारात्मक देखिन्छ ।	सरोकारवालाहरू थप राय सुझाव लिनै व्यवस्थाले कार्यान्वयनमा थप प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ ?	राजस्व शाखालाई अन्य शाखाबाट सकारात्मक रहेको छ	राजस्वका श्रोत र गैरकरका श्रोतहरूमा अन्य शाखाको समेत उत्तिकै सक्रियता हुनुपर्दछ । व्यक्तिगत घटना, आर्थिक श्रोतको समेत हुने भएको स्थानीय बडाले जानकारी गराउने प्रत्येक र कम्प्युटरबाट बिल जारी गर्ने अभिलेख व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।
आयका श्रोतहरूको अभिलेखको अवस्था कस्तो छ ?	आयका श्रोतहरू अभिलेख व्यवस्थापन कमजोर देखिन्छ	स्थानीय सरकार संचालन ऐनले अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने जिम्मा लिएको छ । करको
गाउँ नगरपालिकाको आयको विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ / छैन ?	आयको सार्वजनिक गर्ने गरिएको छ	
आयको आलेप मलेप हुने गरेको छ/ छैन छ भने आयका बेरुजु कसरी संवोधन हुने गरेका छन्	छ	आन्तरिक लेखा परिक्षण गर्ने क्षमता आभिकृद्धि हुनुपर्दछ ।

गाउँपालिकाको आयको श्रोत र हालको अवस्था

आयका प्रकार	संभावनाको विवरण (छ/छैन)	दर निर्धारण भएको /नभएको	संकलन भएको/ नभएको
(क) कर तर्फ			
भूमि कर (मालपोत)	छ	भएको	भएको
सम्पत्ति कर	छ	भएको	भएको
सवारी कर (टांगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	छ	भएको	
घर जग्गा बहाल कर	छ	भएको	भएको
व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
जडिबुटि, कबाडी र जिवजन्तु कर	छ	भएको	भएको
विज्ञापन कर	छ	भएको	भएको
मनोरंजन कर	छ	भएको	भएको
(ख) अन्य राजस्व			
स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटोजन्य वस्तुको बिक्री	छ	भएको	नभएको
काठ, दाउरा, दहत्तरा बहत्तरको बिक्री	छ	भएको	भएको
वन पैदावार सामुदायिक वनको) बिक्रीबाट प्राप्त आय	छ	भएको	भएको
नक्सापास दस्तुर	छ	भएको	भएको
व्यक्तिगत घटना दर्ता तथा बिलम्ब शुल्क	छ	भएको	भएको
बहाल विरौटी कर	छ	भएको	नभएको
पार्किङ शुल्क	छ	भएको	नभएको
फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	भएको	भएको
स्थानीय खानेपानी महशुल	छ	नभएको	नभएको
स्थानीय विद्युत महशुल	छ	नभएको	नभएको

केवलकार, ट्रेकिङ कायाकिङ, बन्जीजम्प, जिपप्लायर, प्याराग्लाइडिङ, मनोरंजन तथा साहासिक खेलकुंद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	छ	छ	नभएको
निर्माण संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा स्थानीय पूर्वाधार र सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, बिजुली, धारा,अतिथी गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, ढलनिकास, सडक बत्ती, शौचालय, पार्क,पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशुबधशाला, शवदाह गृह, धोवीघाट,सडक, बसपार्क पुल आदि	छ	नभएको	नभएको
मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	छ	भएको	भएको
दर्ता, अनुमति, तथा नविकरण दस्तुर(एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म	छ	भएको	भएको
ढुडा, गिटी, बालुवा, नुन, माटो, खरिढुडा, स्लेट जस्ता वस्तुहरुको सर्वेक्षण, उत्खलन तथा उपभोग शुल्क	छ	भएको	भएको
वडा मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
दण्ड तथा जरिवाना	छ	भएको	भएको

माथि उल्लेखित बाहेक कुनै थप आन्तरिक राजस्व उठाएको भएमा सो को विवरण छैन ।

१.

२.

३.

आन्तरिक राजस्व उठाउन सक्ने हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु तथा सो को परिचालन गर्ने उपाय

संभाव्य भएपनि हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु	लागु नहुनुका कारण	परिचालन गर्ने उपाय

कर तथा शुल्कमा देखिएका कमी कमजोरी तथा सुधारका उपाय

दर रेट निर्धारणमा कमी कमजोरी देखिएका आय शिर्षकहरु	कारण	सुधार गर्ने उपाय

आय प्रक्षेपणको ढांचा

रावस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यर्थाथ विगत तीन आवको					प्रक्षेपित आय		
		२०७५।७६	२०७६।७७	२०७७।७८	औषत वृद्धि	प्रस्तावित आय	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१
१००००	राजस्व तथा अनुदान								
११०००	कर								
११३००	सम्पत्ति कर								
११३१०	अचल सम्पत्तिमा लाग्ने कर								
११३११	व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर								
११३१२	संस्थागत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर								
११३१३	सम्पत्ति कर								
११३१४	भूमिकर मालपोत		२५४६१२	२६३७४११					
११३२०	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर								
११३२१	घर बहाल कर		१८३४८५	१४०१७७८					
११३२२	बहाल विरोटी शुल्क			-					
११३५०	वित्तिय तथा पूजिगत कारोबारमा लाग्ने कर								
११३५१	व्यवसाय कर		-	९२०००					

११४००	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर								
११४१०	मूल्य अभिवृद्धि कर								
१४४११	बांडफांड भई प्राप्त हुने मूअक			५८१४३९५६					
११४२०	अन्तशुल्क								
१४४२१	बांडफांड भई प्राप्त हुने अन्तशुल्क			१५१४२५१३					
१४४४०	विशेष सेवामा लाग्ने कर								
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर								
११४४३	शैक्षिक सेवा शुल्क शैक्षिक संस्था								
११४४४	शैक्षिक सेवा शुल्क वैदेशिक अध्ययन								
११४५०	पूर्वाधार सेवाको उपयोग र सवारी साधनमा लाग्ने कर								
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर)			३०१२९९९ (
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर								
११४७०	मनोरंजन कर								
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री								
११४७२	विज्ञापन कर								
११४७३	अन्य मनोरंजन कर			१००					

११६००	अन्य कर		६१३८९६						
११६१०	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने								
११६१३	व्यवसाय दर्ता दस्तुर								
११६१४	रेडियो एफएम संचालन दस्तुर								
११६२०	व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने								
११६२१	चालक अनुमति पत्र सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर								
११६३०	कृषि तथा पशुजन्यमा लाग्ने कर								
११६३१	कृषि पशुजन्य वस्तुको व्यावसायिक कारोवारमा लाग्ने कर								
११६३२	ओखटोपहारमा लाग्ने कर								
११६९०	अन्य कर								
११६९१	अन्य कर (कवाडी कर)								
	नक्सा पास दस्तुर		१९०४४०	२७२१२०					
	सिफारिस दस्तुर		३८८७४२	४७४९९०					
	अन्य दस्तुर		४५३१३९	४९०८६५					

	अन्य क्षेत्रको आय		२०१८६०	८३१७५३ (प्रशासनिक दस्तुर)					
	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री			१०५३४८२					

क्र.सं.	ब्यवसायको किसिम	वार्षिक कर		
		क बर्ग	ख बर्ग	ग बर्ग
	ब्यापारिक वस्तु	... करोड भन्दा बढी कारोवा भएका व्यवसाय वा डिलर	... लाख देखि ... करोड कारोवार भएका लाख भन्दा कम कारोवार भएका
१.१	डिपार्टमेन्ट स्टोर			
१.२	ज्वलरी, इलेक्ट्रोनिक्स आदि			
१.३	निर्माण सामग्री, फर्निचिङ्ग, विद्युतिय सामग्री, पेन्ट आदि इटा वालुवा डिपो, पेट्रोलियम पदार्थ			
१.४	सवारी साधन, मेसिनरी तथा मेसिनरी पार्ट्स, लुब्रीकेन्टस आदि			
१.५	सवै किसिमका औषधि पसल			
१.६	दैनिक उपभोग्य खाद्य पदार्थ, कपडा, कस्टमेटिक, भाँडा, जुत्ता पसल आदि			
१.७	क्युरियो, स्टेशसनरी तथा पुस्तक पसल			
१.८	फलफुल, सागसब्जी, मासु			
१.९	अन्य ब्यापारिक वस्तु			
२. विशेषज्ञ सेवा संस्थागत तथा व्यक्तिगत				
२.१	चिकित्सक र इन्जिनियर			
२.२	सेयर दलाल, कानून ब्यवसाय, लेखापढी, विज्ञापन, लेखापरिक्षक, मेनपावर सप्लायर्स, पेन्टर, सर्भेयर, काफ्टिङ्ग, कार्भिङ्ग आदि			
२.३	अनुसंधान, सर्भेयर, अनुवादक आदि			
२.४	विशेषज्ञ सेवा संस्थागत व्यक्तिगत			
३	सेवा ब्यवसाय ठूला मझौला साना			
३.१	निर्माण ब्यवसाय			
३.२	हुवानी सेवा			

३.३	यातायात सेवा			
३.४	ब्युटि पार्लर, मसाज, शैलुन, पेन्टिङ्ग आदि			
३.५	पार्टि प्यालेस, टेन्ट हाउस, क्याटरिङ्ग आदि			
३.६	केवल, इन्टरनेट, एफएम, रेडियो, कम्युनिकेशन, फोटो आदि			
३.७	रेस्टुरा, खाजा घर, मिठाई पसल, दुध दही पसल आदि			
३.८	मर्मत तथा सिलाई कटाई सेवा			
३.९	रियल स्टेट			
३.१०	पुल हाउस, जिम, साउना आदि			
३.११	अन्य सेवा			
४. उद्योग				
४.१	स्थानीय कच्चा पदार्थ उपयोग गरि संचालित इटा उद्योग पानी उद्योग			
४.२	वालुवा, ढुङ्गा जस्ता खानी जन्य पदार्थ प्रसोधन गर्ने उद्योग			
४.३	पर्यटन मुलक उद्योग (होटल, लज, रिसोर्ट, रेष्टुरेण्ट, ट्राभल एजेन्सी, स्कीङ्ग, ग्लाइडिङ्ग आदि)			
४.४	उत्पादन मूलक उद्योग (छापाखाना, चलचित्र, प्लाई उड, टुमपाईप, प्यानल, ग्रील, ब्लक, काजग, काठ, प्लास्टीक, औषधी आदि)			
४.५	कृषिमा आधारित उद्योग (चामल मिल, विस्कुट, वेकरी, पोल्ट्री, डेरी, शित भण्डार, दाना आदि)			
४.६	अन्य उद्योग			
५. वित्तीय सेवा				
५.१	बैंक, विकास बैंक/फाईनान्स र लघुवित्त संस्थाको मुख्य कार्यालय			
५.२	बैंक, विकास बैंक/फाईनान्स र लघुवित्त संस्थाको शाखा कार्यालय			
५.३	विमा कम्पनी, सहकारी र मुद्रा सटही			
६. स्वास्थ्य सेवा				
६.१	निजी क्षेत्रवाट संचालित नर्सिङ्ग होम तथा अस्पताल			

६.२	क्लिनिक तथा ल्याव, फिजियोथेरापी			
६.३	अन्य स्वास्थ्य सेवा			
७ शिक्षा सेवा उच्च शिक्षा माध्यमिक तह आधारभूत तह				
७.१	संस्थागत विद्यालय			
७.२	भाषा प्रशिक्षण			
७.३	तालिम केन्द्र तथा अन्य शैक्षिक सेवा			
	८ माथि नपरेका अन्य			

अन्तरक्रिया कार्यक्रमका केहि भलकहरु

